

ALLAH İLE TİCARET YAPAN BİR SAHÂBÎ: SUHEYB-İ RÛMÎ (R.A)

Allah (cc) ile ticaret yapmak; bu ifadeyi kullanmak doğru mudur? Elbette ki doğrudur, çünkü böyle bir ticareti isteyen Rab-bimizdir. Tevbe Süresi'nin 111. ayetinde şöyle buyrulur: **“Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) Cennet karşılığında satın almıştır. Çünkü onlar Allah yolun-da savaşırlar, öldürürler, ölürler. (Bu), Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da Allah üzerine hak bir vaaddir. Allah'tan daha çok sözünü yerine getiren kim vardır! O halde O'nunla yapmış olduğunuz bu alışverişinizden dolayı sevinin. İşte bu, (gerçekten) büyük bir kazançtır.”**¹⁴⁶

Peki, böyle bir ticaret sadece Suheyb-i Rûmî'ye has bir durum mudur? Tabi ki hayır... Ancak, Allah onlarca ayette müminleri buna davet ederken, Efendimiz onlarca hadiste bu ticaretin neleri insana kazandırtacağı konusunda açıklamalar yaparken yine de insanların çoğu bu kârlı ticareti yapmaktan geri dururlar. Hadislerde bu ticaretin nasıl olduğuna dair anlatılan örneklerden bir tanesini Ebû Hureyre (r.a) bize şöyle nakleder:

146. Tevbe Süresi, 9/111

Efendimiz (sas) buyurmuşlardır ki: “Sahrada yolculuk yapmakta olan bir adam, semadaki bir buluta: “Falanın bahçesini sula!” diye seslenildiğini duydu. Bundan sonra o bulut, kara taşlık bir yere saptı ve oraya suyunu boşalttı. Adam, o suyun tamamının bir dereye toplandığını hayretle gördü ve dereyi aktığı yöne doğru takip etti. Bir de baktı ki adamın biri, elindeki kürekle derenin suyunu oraya buraya çevirerek bahçesini suluyor. Ona: “Ey Allah’ın kulu! Adın nedir?” diye sordu. Adam, daha önce buluttan duyduğu ismi söyledi, peşinden de: “Ey Allâh’ın kulu! Adımı niçin soruyorsun?” dedi. O da: “Ben şu suyu yağdıran buluta, senin adını vererek, ‘Falanın bahçesini sula!’ diye seslenildiğini duymuştum da onun için sordum. Sen ne yapıyorsun ki bu lütfâ mazhar oldun?” dedi. Bahçe sahibi: “Madem ki merak ediyorsun söyleyeyim. Ben bu bahçenin ürününü hesap ederim; üçte birini sadaka olarak dağıtırım, üçte birini çoluk çocuğumla birlikte yerim, üçte birini de tohumluk olarak ayırırım, dedi.”¹⁴⁷ Yani adam, işine/ticaretine Allah’ı ortak ettiği için böyle güzel bir berekete mazhar olmuş; Efendimiz (sas) de bunu bize bir kussa üzerinden anlatmıştır.

Burada bir hususa daha dikkat etmek gerekir. Rabbimiz kulu ile ticarete girişirken verdiklerinin üzerinden bir ortaklık kurmuyor, çünkü neyi kuluna bahşetmişse zaten hepsi O’nundur. Mal, mülk, beden, sağlık, akıl, kabiliyet; hepsi O’nun ikramlarıdır. Öyleyse Rabbimiz kulu ile ne üzerine ticaret yapıyor? Altlarından ırmaklar çağlayan Cennetler üzerine... Dolayısı ile Rabbimiz, almak için değil, vermek hem de daha güzellerini vermek için kullarından böyle bir adım istiyor, verdiklerinin üzerinden değil, vadedtikleri üzerinden bir ticaret yapılmasını bekliyor.

Asr-ı Saâdet’te bu adımı atan çok isim vardır; ancak Suheyb-i Rûmî biraz farklıdır. Farkı da şundan kaynaklanır: Yaptığı ticaret, Allah tarafından kabul görmüş, bir ayet ile tasdiklenmiş ve Efendimiz (sas) tarafından ise büyük bir müjde ile karşılanmış-

147. Müslim, *Zühd*, 45

tır. Bundan dolayı Hz. Suheyb'in bu ticareti üzerinde durulması gereken bir örnektir. Öyleyse gelin biz de bu güzel tüccarı ve bu güzel ticareti anlamaya çalışalım.

Tarihler Miladi 586 yılını gösterdiğinde Fırat havzasında kurulan tarihi ismi ile Ninova olan kasabada Süheyb, ya da asıl ismi ile Ümeyre dünyaya gelmiştir.¹⁴⁸ O tarihlerde Ubelle bölgesi diye bilinen ve Sasani hâkimiyeti altında olan o toprakların meliki Süheyb'in babası *Sinan b. Malik'tir*. Süheyb'in doğumunun üzerinden birkaç yıl geçmemiştir ki, Rumlar o bölgeye saldırı düzenlemiş, babası Sinan, annesi *Selma bint Kaid* o saldırılarda öldürülmüş, Ümeyre ise esir olarak Rumların yaşadıkları topraklara götürülmüştü. Ümeyre, on beş, on altı yaşlarına kadar Rumların içerisinde kalmıştı. Onların içerisinde büyüdüğü için Rumca'yı çok iyi öğrenmişti.

Bir müddet sonra köle pazarında satılığa çıkarılmış; onu Beni Kelb kabilesinden biri almış ve ona *Suheyb* ismini vermiştir. Suheyb; sin/س ile yazılırsa sahib kelimesinin ismi- tasğiridir; küçük dost, küçük arkadaş demektir. Ama doğrusu sad/ص ile yazılmasıdır; sad ile yazılırsa anlamı kıpkırmızı, kızılca demektir. Ona bu ismin verilmesinin sebebi ise sakalının kırmızı olduğundanır. Araplar, saç sakalı kızılca olana *Suheyb* derlerdi; bundan dolayı ona bu isim verildi. Dili Rumca olduğu ve Rumlardan satın alındığı içinde Suheyb-i Rûmî diye isimlendirildi ve yıllar yılı bu isim ile anıldı.

Benî Kelb kabilesinden onu satın alan tüccar onu başka birine sattı; alan daha başka birine sattı; işin neticesinde ilahi kaderin bir tecellisi ile onu, adını *Hilfû'l-Fudûl* hadisesinde çokça duyduğumuz Hz. Ebû Bekir'in amcaoğlu sayılan büyük tüccar Abdullah b. Cüd'an satın aldı. Suheyb, beş- altı yıl onun yanında kaldı.

148. Irak'ın Musul şehrinin yakınlarında olan bu yer, Taif hadisesinde bir bahçede Efendimiz'e üzüm ikram eden Addas'ın memleketidir. Hz. Yunus'un da yaşadığı yer olan bu şehir, tarihte bilinen bir yerleşim yeridir.

O günlerde Abdullah b. Cüd'an, Süheyb'in ticarî kabiliyet ve cevherini keşfetti. Bunun üzerine, onu azat etti ve onunla sermaye-emek ortaklığı (mudarebe) çerçevesinde bir takım ticaretler yaptı. Kısa bir zaman zarfında Suheyb öyle bir noktaya geldi ki; Mekke'nin pazarlarında adından söz ettirmeye başladı.

Suheyb-i Rumî'nin yaşı yirmi dört, yirmi beş olduğunda; tarihler de Miladî 610'a yaklaşmıştı. O tarihte Mekke'de insanlık tarihinin en büyük olayı yaşandı; Allah Resûlü vahye ve nübüvve-te muhatap oldu. Tüm Mekke bu hadiseyi konuşmaya başlayınca; bu genç tüccar da merak eder, birilerinin sözü ile değil, kendi duydukları ile hareket etme adına, o günler daha yeni Darü'l-Erkam'a giden Efendimiz'i görmek ister. Bu amaçla gizlice Darü'l-Erkam'a giden Suheyb, aynı amaçla oraya gelen Ammar b. Yasir'i görür kapıda; birbirlerine neden geldiklerini sorarlar; aynı cevabı verince de içeriye girerler ve ikisi aynı anda o evde iman ederler. Müslümanların sayısı o günler daha otuz bile olmamıştır ki, o öncüler ilk olma ayrıcalığını kimselere kaptırmazlar ve o kutsi halka içerisinde yerlerini alırlar.

Suheyb, tanınan bir tüccar olduğu için, onun Müslüman olduğunu duyan bazı dostları iyi niyetle onu uyarırlar. Derler ki: "Ey Suheyb! Sen Mekke'ye değilsin, burada akrabaların ve seni koruyacak bir ailen yok. Eğer Mekke senin Müslüman olduğunu duyarsa seni rahat bırakmazlar; bunun için iyice düşün ve ona göre davran!" Bu sözlere rağmen Suheyb her şeyi göze alarak imanını ikrar eder. Çok kısa bir zaman içerisinde onun Müslüman oluşu Mekke'de duyulur ve gerçekten korkulan olur; çok ciddi işkencelerin ve baskıların muhatabı olur. Öyle sıkıntılar çeker ki, Efendimiz (sas) onun gibi inandığı değerler uğruna bedeller ödeyen birkaç sahâbinin mücadelesini, Kur'an'ın özet olarak anlattığı bir kıssa olan *Ashab-ı Uhdud'*¹⁴⁹ benzetir ve onları *Mümin Genç Kıssası* içerisinde anlatılan genç ile kıyas eder.¹⁵⁰

149. Bûrûc Sûresi, 85/1-12

150. Bu kıssayı, Efendimiz (sas) içlerinde Hz. Suheyb'inde bulunduğu bir grup

Suheyb-i Rûmî, Mekke'de iman adına yıllarca çok ağır sıkıntılar çektikten sonra, Yesrib imana kucak açınca, o da hicret için hazırlıklara girer. Onun hicret hazırlıklarında çoğu siyer kitabının gözden kaçırdığı bir rivayeti başta Ebû Nuaym olmak üzere birkaç siyer ve meğazi âlimi dikkat çekmiştir. Ebû Nuaym'a göre, Hz. Suheyb, Efendimiz (sas) ve Hz. Ebû Bekir ile birlikte hicret edecekti. Ama Mekkeliler onu gözetim altına alınca, o gecikti ve sözleşilen vakitte Hz. Ebû Bekir'in evine gidemediği için onlara yetişemedi.¹⁵¹ Ebû Nuaym'ın bu rivayetini destekleyen bir husus daha var ki, Suheyb, zorlu bir yolculuktan sonra Kuba'ya varınca, anında Hz. Ebû Bekir'e: "Neden beni beklemediniz?" diye sormuş, o da: "Biraz bekledik ama gelmen gecikince mecburen gittik" demişti.¹⁵²

Bu rivayet bir tarafa Hz. Suheyb, hazırlıklarını tamamlamış, hicret için fırsat kollarken, Mekkeliler, onun hicret edeceğini bildikleri için, bu hicreti engelleme adına, onu gözetim altına almışlardı. Hatta onlardan bir grup, Suheyb'in evinin etrafında nöbet tutmaya başlamışlardı. Suheyb, onları fark edince nasıl onlardan kurtulacağı hususunda düşünmeye başlamıştı. Hafız Zehebî, Siyeri'nde o anları şöyle anlatıyor: "Gecenin ilerleyen vakitlerinde; sanki hasta olmuş gibi, iki de bir helâya gitmek için evinden çıkıyor; biraz sonra dönüyor; aradan az bir müddet geçince bir daha çıkıyordu. O anda onu gözetleyenlerden biri diyordu ki: "Siz bu adamı boşuna bekliyorsunuz? Baksanıza Lat, onun karnına hastalık düşürmüştü. Adam karnının derdine düşmüş, nerede bu halde yola çıkacak ve ta Yesrib'e gidecek!?"¹⁵³ Bu söz üzerine orada bulunanlar Suheyb'in o halde gideceğine ihtimal vermedikleri için evlerine dönmüşlerdi. Bu fırsatı değerlendiren Suheyb hemen yo-

sahâbiye anlatmış, Hz. Suheyb'de bize bunu nakletmiştir. Kıssanın detayları için bkz: Müslim, *Zühd*, 73; Tirmizî, *Tefsir, Bürûc*, 3337; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. 6, s. 17

151. Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliya*, c. 1, s. 148

152. Ebû Nuaym, *a.g.e.*, c. 1, s. 148

153. Zehebî, *Siyeru a'lami'n-nübelâ*, c. 2, s. 13, 14

la koyulmuş ve Yesrib'e doğru yol almaya başlamıştı. Ancak yolda onu biri görmüş ve hemen gidip Mekkelilere haber vermişti. Mekkeliler hemen onun ardına düşmüş ve Suheyb'e yetişerek önünü kesmişlerdi. Suheyb başka bir yolunun olmadığını görünce; yayını eline almış; okunu germiş ve karşısında duran Mekkelilere: "Ey Mekkeliler! Beni tanıyorsunuz; ben sizin en iyi ok kullananıyım. Şimdi sadağımdeki oklar bitene kadar size ok atarım. Okum bitince elime kılıcımı alır; kılıcım kırılana kadar sizlerle savaşırım. Ya siz beni öldürsünüz, ya ben sizi! Gelin bana engel olmayın, önümden çekilin, ben gideyim." Mekkeliler bu kararlı sözler üzerine biraz ürkerler, içlerinden biri der ki: "Ey Suheyb! Sen içimize geldiğinde bir köle idin. Sonra bizlerin üzerinden birçok mal edindin. Şimdi o malları almış Yesrib'e Muhammed'e gidiyorsun. Vallahi seni bırakmayız." Suheyb bu söz karşısında akılları sadece midelerinde olan o insanlara şunu dedi: "İçinizde olduğum müddette kazandığım tüm malları size versem, beni bırakır mısınız?" Bir anda şaşırıldı Mekkeliler, böyle bir teklifi hiç beklemiyorlardı. Karşılarında duran insan bir ömür kazandığı malları sadece Muhammed'e kavuşma arzusu ile onlara verecekti. Birbirlerine baktılar ve bu fırsatı kaçırmama adına: "Tamam" dediler. Suheyb dedi ki: "Bütün mallarım, servetim, Mekke'de falanca yerde! Gidin alın." Mekkeliler bu sözü duyar duymaz, içlerinden birkaçını o malları alması için gönderdiler. Adamlar gitti, malları alıp gelince Suheyb'i bırakıp, o malları paylaşmaya doğru koştular. Suheyb, ise gönül rahatlığı ile Yesrib'e doğru yola koyuldu.¹⁵⁴

Yolda gözlerinden biri rahatsızlanmış, hasta hasta hicretin zorlu yollarını tamamlamıştı. Yol boyunca azağı bitmiş, açlıktan takati kesilmişti. Kuba'ya varınca; daha o varmadan Cebrail, onun haberini Efendimiz'e ulaştırmış, semanın kapılarından süzülüp gelen Bakara Sûresi'nin 207. Ayeti; onun hakkında ve onun gibi Allah ile ticaret yapacak olanlar hakkında nazil olmuştu. Ne diyordu Kur'an:

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رُؤُوفٌ بِالْعِبَادِ

154. İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 3, s. 227, 228

“İnsanlardan öyleleri de vardır ki, Allah’ın rızasını elde etmek için candan ve maldan vazgeçerler. Allah da böyle kullarına karşı çok merhametlidir.” ¹⁵⁵

Efendimiz (sas) Suheyb’in nasıl bir fedakârlıkla hicret ettiğini duyunca, inen ayetinde onun bu fedakârlığı üzerine indiğinden haberdar olunca, sevindi ve şöyle dedi: **“Rabiha’l-Bey’û Ya Eba Yahya;¹⁵⁶ Rabiha’l-Bey’û Ya Eba Yahya; Rabiha’l-Bey’û Ya Eba Yahya/ Müjdeler olsun! Ey Ebû Yahya! Alış-verişin karlı oldu! Müjdeler olsun! Ey Ebû Yahya! Alış-verişin karlı oldu! Müjdeler olsun! Ey Ebû Yahya! Alış-verişin karlı oldu!”**¹⁵⁷

Hız. Ebû Bekir bu sözlere şahit olunca, Suheyb’in gelişini duymaz yolda onu karşılayıp, bu müjdeyi ona vermek için gitti. Suheyb bu müjdeyi duyunca, hayatının en güzel haberini almanın karşılığında çektiği bütün sıkıntıları unutmuştu.

Hız. Suheyb, Allah ile ticaret yapan tüccar bir sahâbi olarak, böyle bir ticarete zararın olmadığını, nasıl kârlı bir iş olduğunu âleme göstermiş oluyordu. O günden sonra da Medine’de aynı yolu takip ederek hep gerçek ticaretin ve kârın peşinde oldu.

155. Bakara Sûresi, 2/207

156. Ebû Yahya, Suheyb-i Rûmî’nin künyesidir. Yahya isminde bir oğlu olmasına rağmen, o hep bu künye ile anılmıştır. Hız. Ömer, bir gün Suheyb’e şöyle bir soru sorar: “Senin hayatında üç şeye çok şaşırıyorum.” Suheyb merakla: “Nedir o üç şey Ey Ömer!” der. Hız. Ömer der ki: “Dilin yabancı ama sen Arabım diyorsun. Yahya diye bir oğlun yok, ama sen, ‘Ben Ebû Yahya’yım’ diyorsun. İsrafın haram olduğunu biliyorsun, ama misafirlerine israf derecesinde ikram ediyorsun.” Bu söz karşısında Suheyb, biraz duygulanır, Peygamberli günleri hatırlar ve der ki: “Ey Ömer! Benim aslım Araptır; ancak ben çocukken Rumların içinde büyüdüğüm için dilim bozuldu. Ebû Yahya künyesine gelince; Vallahi ne için verdiğini bilmiyorum ama Efendimiz bana bir gün böyle hitap etti. O kadar hoşuma gitmişti ki, o günden sonra kendime başka künye takmayı hoş görmedim. Misafire ikrama gelince, ben hayatımın yegâne rehberi olan Efendimiz’den bunu gördüm, bunu işittim. Ne kadar ikram edersen et, onlara; o israf değil; bir ikramdır, bir ihsandır.” Bkz: Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-Evliya*, c. 1, s. 149; İbn Sa’d, *Tabakât*, c. 3, s. 171; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. 9, s. 241

157. Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-Evliya*, c. 1, s.148; Belâzurî, *Ensâbü’l-Eşraf*, c. 1, s. 182, 183